СЕКЦІЯ 6
SECTION 6

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ
FINANCE, BANKING, INSURANCE

УДК 336.71

Дзюблюк О. В.
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів імені С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, Україна
ORCID: 0000-0002-4967-823X

ДЕПОЗИТНА БАЗА ЯК ЧИННИК РЕСУРСНОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Формування достатніх за обсягом та оптимальних за своїм складом банківських ресурсів складає основу діяльності будь-якої банківської установи, оскільки цей процес перебуває у тісному взаємозв'язку зі здійсненням активних операцій банків та створює передумови для отримання ними прибутку, підтримання достатньої ліквідності, формування позитивного іміджу та підвищення довіри з боку суб'єктів ринку, а в кінцевому підсумку слугує основою для реалізації банківською системою своєї базової функції – фінансового посередництва в економіці. Необхідність оптимізації депозитної бази банків пов'язана з тим, що саме кошти на банківських депозитах різних суб'єктів ринку виступають одним із найважливіших джерел інвестицій та збільшення капіталу підприємств реального сектора, що визначає провідну роль банківської системи країни у справі залучення в господарський оборот додаткових грошових ресурсів, а відтак у подоланні рецесії, стимулюванні економічного росту, а в перспективі – і в повоєнному економічному відновленні.

Тому стабільність ресурсної бази банків визначає не лише спроможність окремої установи виконувати поточні зобов'язання, а й можливості банківського сектору здійснювати кредитно-інвестиційне посередництво. У цьому контексті депозитна політика має розглядатися ширше, ніж як механізм нарощування залишків коштів клієнтів. Важливими параметрами є

вартість залучення ресурсів, їхня строковість, валютна структура, концентрація за групами вкладників і здатність банку узгодити пасиви з характером активних операцій. Саме така постановка питання особливо актуальна для України в умовах воєнної невизначеності та високої мінливості фінансового ринку [1].

За даними Національного банку України, у 2025 р. кошти клієнтів залишалися основним джерелом фондування банківського сектору, а приплив коштів населення та бізнесу до банків тривав. Водночас частка строкових залучень наприкінці 2025 р. становила 33,8 %, тобто структура фондування залишалася істотно орієнтованою на кошти з коротшим горизонтом використання [2]. Паралельно чисті гривневі кредити бізнесу та населення за рік зросли більш ніж на третину. Це посилює значення питання відповідності строків ресурсів і активів, позаяк швидке кредитне розширення за недостатньої довгострокової депозитної бази підвищує вимоги до управління ліквідністю та процентним ризиком.

Важливою тенденцією останніх років стало посилення конкуренції за гривневі строкові заощадження. У 2025 р. НБУ використовував операційний дизайн із тримісячними депозитними сертифікатами, доступ до яких пов’язувався зі зростанням портфелів строкових депозитів фізичних осіб у гривні. Такий механізм безпосередньо поєднує монетарні умови з поведінкою банків на депозитному ринку та підтримує дохідність строкових гривневих вкладів [3]. Таким чином, депозитна політика банку формується не ізольовано: на її параметри одночасно впливають облікова ставка, інфляційні очікування, валютний курс, альтернативна дохідність фінансових інструментів і конкуренція між банками.

У структурному аспекті доцільно виділити три взаємопов’язані завдання депозитної політики. По-перше, формування достатнього обсягу ресурсів за прийнятною для банку вартістю. По-друге, забезпечення необхідної стабільності ресурсів шляхом збільшення частки строкових депозитів, диверсифікації вкладників та недопущення надмірної концентрації коштів. По-третє, узгодження параметрів залучення коштів клієнтів з напрямами розміщення ресурсів. Такий підхід означає перехід від оцінювання депозитної

політики за абсолютним приростом пасивів до комплексної оцінки їхньої якості.

Особливо важливого значення для формування стабільної депозитної бази набуває процентний механізм. Адже вища номінальна ставка сама по собі не гарантує розширення стабільної депозитної бази, оскільки рішення вкладника залежить також від очікуваної інфляції, валютного ризику, ліквідності альтернативних інструментів та умов дострокового вилучення коштів. Тому ефективна процентна політика має передбачати диференціацію ставок залежно від строку, суми, стабільності коштів і цінності відповідного клієнтського сегмента для банку. У 2025 р. НБУ фіксував зростання інтересу населення до гривневих строкових депозитів понад 92 дні, що демонструє чутливість поведінки вкладників до зміни процентних стимулів [4].

Ще одним напрямом трансформації депозитної політики є розвиток продуктів, що поєднують заощадження з іншими банківськими послугами. Для клієнта важливою може бути не лише ставка, а й можливість оперативного управління коштами, використання платіжних інструментів, отримання кредитних або інших фінансових послуг у межах комплексного обслуговування. Для банку така модель створює можливість збільшувати тривалість відносин із клієнтом, зменшувати ризик відтоку коштів і точніше сегментувати депозитний портфель. Відповідно, конкурентоспроможність депозитної політики дедалі більше залежить від якості всієї клієнтської пропозиції, а не від процентної ставки як єдиного інструменту.

Узагальнення сучасних тенденцій дозволяє визначити депозитну політику як систему управлінських рішень, спрямованих на формування такого складу залучених ресурсів, який одночасно забезпечує ліквідність, прийнятну вартість фондування, стійкість пасивів і можливість розширення кредитно-інвестиційних операцій. Для українських банків ключовим завданням є не механічне нарощування депозитів, а поступове поліпшення їхньої структури. Практичний орієнтир полягає у збільшенні частки стабільних строкових гривневих ресурсів, диверсифікації клієнтської бази, диференціації депозитних продуктів та постійному узгодженні пасивних і активних операцій.

Отже, результативність формування належної депозитної бази банків в умовах фінансової нестабільності доцільно оцінювати за сукупністю показників: динамікою та вартістю ресурсної бази, часткою строкових депозитів, ступенем валютної та клієнтської диверсифікації, відповідністю строків активів і пасивів, стабільністю залишків та впливом залучених коштів на прибутковість і ліквідність банку. Така система критеріїв краще відображає економічну роль депозитної політики, ніж показник загального обсягу депозитів. В умовах відновлення кредитної активності банків саме якість фондування стає одним із чинників, що визначатимуть спроможність банківської системи підтримувати інвестиційні процеси та економічне відновлення України. Тому необхідною умовою розширення ресурсного потенціалу банківського сектору та повноцінного забезпечення ним фінансового посередництва в економіці є реалізація ефективної депозитної політики, результатом якої має стати поступове нарощування депозитної бази банківських установ, розширення ними спектру відповідних послуг клієнтам, зростання рівня конкурентоспроможності банків на фінансовому ринку та підвищення їх фінансової стійкості загалом.

Список літератури

1. Дзюблюк О. Детермінанти депозитної політики банків в умовах фінансової нестабільності. *Економічний аналіз*. 2025. Т. 35, № 1. С. 10–21. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.01.010.

2. Національний банк України. Огляд банківського сектору. Лютий 2026 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2026-02.pdf.

3. Національний банк України. Інструменти монетарної політики. URL: https://bank.gov.ua/ua/monetary/tools.

4. Національний банк України. Підсумки дискусії членів Комітету з монетарної політики Національного банку щодо рівня облікової ставки 16 квітня 2025 року. 2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/pidsumki-diskusiyi-chleniv-komitetu-z-monetarnoyi-politiki-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-oblikovoyi-stavki-16-kvitnya-2025.